

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Kis-Csapó-utca 373. sz.</p>
--	---	--

Közép és felső iskoláink és az államsegély.

A magyarországi ev. ref. egyház közép és felső tanintézetei, részint a legutóbb tartott zsinat által alkotott köznevelési s közoktatási szabályzat rendelkezései, részint az 1883-ik évben meghozott országos középiskolai törvény követelményeinek következtében, nagy átalakulásnak és változásnak néznek elébe s mindenikre nézve elérkezett az erőknek — melyekkel rendelkezhetik — komoly szám-bavétele, hogy mire képesek, mily mérvben felelhetnek meg feladatuknak.

Az egyház egyetemes hatósága a konvent megértve az idők jeleit, belátva, hogy nagyon sok közép és felső tanintézet élete, fenmaradhatása foroghat kockán, midőn azon követeléssel áll elő a kor intő szózata, hogy így és ekképen rendeztessenek azok be? — kezébe vette a cselekvés fonalát és legelsőben is az államhatalomhoz fordult, hogy figyelmére méltatva a hosszas szolgálatokat, melyeket a protestáns egyház oly sok időn keresztül már a köznevelés terén nagy áldozatok árán teljesített, nyújtson segílyt, hogy a tudományos haladás mai követelményeinek megfelelőleg rendezhesse be az iskolákat. Adassék pedig e segíly közvetlen a konvent kezéhez, mely aztán a szükséghez képest rendelkezik a felett.

Mi lesz e kérelemnek eredménye, még jelenleg nem tudjuk, de azt igenis tudhatjuk, hogy bármily kedvező lenne is, maga az a segíly még nem menti fel a protestáns egyházat a lehető legnagyobb erőfeszítéstől, melyet meg kell tennie, ha tanintézeteinek igaz protestáns jellegét, azokban a valódi protestáns élő szellemet biztosítani akarja; sőt az államsegélynek ha megadtnék, még kétszeresen fokoznia kell a buzgóságot, érdekeltséget és áldozathozatalt, melyeket a jelen viszonyok és körülmények között minden hű protestánstól joggal megvárni és követelni lehet.

A protestáns iskolák az egyház testéből valók, az egyháznak édes gyermekei; a jó szüle soha sem szünik meg szerető gondoskodással őrködni gyermeke felett, a jó

gyermek hűtelen és hálátlan soha nem lehet. — Ilyen benső és igazi a viszony, mely a magyar protestáns egyház és iskolái között szövődött, és hogy ezen szép viszonyt okosan és helyesen miképen fejlesszük tovább, ez a mai kor feladata; de hogy ezt a módot megkísérelhessük, számítással kell eljárunk, megvizsgálva, hogy mit tettek a multban nagy elődeink, micsoda tőkéket hagytak hátra és bízták kezünkre azoknak gondozását.

Kezdjük a magyarországi ev. ref. egyház közép és felső iskoláinak anyagi helyzetét és körülményeit megismertetni, a sok tekintetben szerencsésebb viszonyok között fejlődött erdélyi tanintézeteken.

1. Nagyenyedi főiskola költségvetésének főtételei 1884. évre:

Adós levelekben álló tőkék kamatai	9649 frt 06 kr
Kamarai járandóság	1707 " 30 "
Értékpapírok kamatai	4519 " 49 "
Gőzcséplőgép 5 részvénye után osztalék	60 " — "
Haszonbérékből	40,308 " 85 "
Tandij, fa, ágyhelyek	3300 " — "
Tégla és fűrész gyár	4200 " — "
Mirislói szőlőtermés	480 " — "
Erdők jövedelme	15,533 " — "
Rendes fedezet összeg	79,757 " 70 "

Rendkívüli fedezet:

A tervezett szárnykiépítésre az angol bankból kivett tőke	80,000 frt
Ennek kamata 4%	3200 "
Nagyenyedi kisegítő pénztárban tőke	3000 "
Kamata 5.4%	162 "
Tégla és fűrész gyárban kész anyagok	17,652 "
Rendkívüli fedezet összege	104,014 frt.

Szükséglet:

12 rendes tanár, 4 segéd tanár fizetése és lakpénze, 5 szaktanító, 6 rendes osztálytanító, 4 énektanító, 2 iskolai irnok fizetése; 4 személy kegy és nyugdíja, uszoda díja és más rendes iskolai kiadások tesznek

Kegyeletek, ösztöndíjak, könyvjutalmak, kórházi szükségletek, cipő:	28,136 frt 42 kr
Könyvtára és gyűjteményekre	12,255 " 01 "
	1510 " — "

Bizonyos egyházak lelkészei részére évi járandóságok	1468	frt	20	kr
Vagyonügyi személyek járandósága	3285	"	—	"
Adók és más közterhek	8000	"	—	"
Posta, távirtda költségek, irodai átalányok és nyomtatványok	450	"	—	"
Tűz és jégkár ellen biztosítás	500	"	—	"
Általános erdőüzleti kiadások	8015	"	01	"
Tégla és fűrész gyárra	3422	"	—	"
Vegyes szolgálati szegődvényeseknek	575	"	40	"
Épületek jókarban tartására	6000	"	—	"
Különböző előre nem látható kiadásokra	4000	"	—	"
Felvett tőkepénzek és kamatai törleszt.	600	"	—	"
Rendes szükségletek összege	78,217	"	25	"
Rendkívüli szükségletek				
300,000 db. tégla előállítására	3000	"	—	"
Pénztármaradvány 1885-re	1540	frt	45	kr.
2. Kolozsvári főgymnasium.				
Szükséglet:				
Rendes fizetésekre: 7 rendes, 2 szak- tanár, 10 változó segédtanár és osztálytanító, énektanítók és írástanító, contrastriba stb.	15,721	frt	72	kr
Vegyes kiadandók	7291	"	4	"
Rendkívüli kiadásokra				
Szólómiveltetésre	300	"	—	"
Előre nem látható szükségletekre	550	"	—	"
összeg	23,862	frt	76	kr
Fedezet:				
Hátralékokból	550	frt	—	kr
Magán kötelezvény és pénzügyi törvények után jövedelem	4339	"	47 1/2	"
Értékpapírok kamatai	6233	"	11	"
Vegyes jövedelmek	12,709	"	30	"
összeg	24,031	frt	88 1/2	kr.

(Folyt. köv.)

Az emberi ész vallásos törekvése az újabb időben.

Alig volt korszaka a keresztyén világnak, melyben első részét Pál apostol ezen intésének: „mindeneket megpróbálgatok, ami jó azt megtartsátok (Thess. 5: 21.)“ annyira igénybe vette volna az emberi ész, mint a 18-dik század második felétől, az úgynevezett felvilágosodás korszaka kezdetétől a jelen időkig.

A keresztyén vallás által — mint mondották — érettségre, nagykorúságra jutott emberi szellemi erő elégséges mindenre, elégséges arra is, hogy a maga és a népek javát előhozza; az ész maga-magának törvénye, az egyedüli igaz bíró az igaz és hamis, a jó és rossz megítélésében; a legfőbb norma, amely szerint szeresheti meg az ember és kell is megszereznie az igazságnak mindennemű ismeretét.

A magát legfőbb normául tett emberi ész óriási munkásságot fejtett ki úgy a vallás, mint egyéb tudományok terén. Megkísérlette a keresztyén vallásnak nem ellene, hanem melléje egy természeti vallást állítani, s ezt ez öt alapigazságban vélte állani: van egy legfőbb isten, ezt tisztelni kötelesség, erény és kegyesség az istenitisztelet főrészei, a

bűnt megbánni és elhagyni kötelesség, isteni megjutalmazás és büntetés részint ezen, részint a más életben bizonyos.

Ez a nézet elejtette azt a gondolkodást, hogy a keresztyén vallás egyedül a vallás, s gondoskodni kellett a vallásnak új meghatározásáról. A régebbi idő óta fenállott: „religio est modus Deum cognoscendi et colendi“ három főbb meghatározással cseréltetett fel. Schleiermacher szerint a vallás az érzésnek az a határozottsága, mely mint istentől függés érzése mutatja ki magát; — a speculativ iskola nézete szerint a vallás a végetlen szellemnek önmagáról tudása a véges szellem közvetítése által; — a gyakorlati iskola szerint pedig a vallás az istennek mint erkölcsi kötelességeink egyáltalában imálandó törvényadójának tekintése és tisztelése. — Az első meghatározás szerint a vallásnak gyökere az emberben az érzés, a második szerint az ismerő erő, a harmadik szerint a lelkiismeret. A háromféle meghatározás a vallás fogalmára nézve háromféle osztja a tudósokat, tetszés szerint csatlakozván kiki egyik vagy másik felfogáshoz.

Azon gondolkodás megszűntével, hogy a keresztyén vallás egyedül a vallás, a keresztyén vallásnak öntudatos szellemszemély, világteremtő és gondviselő istene sem tetszett a nagykorúságra jutott emberi észnek. Spinoza helyette az istent a gondolkodás és terjeszkedés két momentumából álló világszubsztanciának állította, melynek sem tudata, sem akarata nincsen, szabadsága is csak abban áll, hogy kívüllötte nem létezik semmi, ami által határozhatnák. — Hegel szerint sem öntudatos az isten, hanem az abszolút, a minden tartalom nélküli gondolkodás, a tiszta ész, mely a világ természeti és szellemi életét mint önkülönbségeit teszi, és ezen önkülönítésében is magával ugyanaz marad; vagy más szóval: az abszolút magát a természet életében mint objectiv értelmiséget, az emberekben mint subjectiv értelmiséget, az emberi közszellemben mint abszolút szellemet nyilatkoztatja ki. Ez az istennek immanentiája a világban, s az isten csak a világban és a világ által isten. Ez a gondolkodás természetesen vezetett át a matérializmusra, azon gondolkodásra, hogy a parányok (atomok) öröktől fogva léteznek, s a bennük levő vonzó és taszító, újabban csak a vonzó erő által egymásmellé rakódtak, és ez által állott elő a világ. — Hartmann fölteszi ugyan a világnak egy céltevéő okát: de az öntudatot tőle ő is elvitazza.

Az érettségre, nagykorúságra jutott emberi ész addig okoskodott, míg elokoskodta azt, hogy létezik egy olyan isten, aki magát a világnak kijelentheti és megvetette az egyháznak azt a tudományát, hogy az isten Atya, Fiu és Szentlélek. Wegscheider az egyház Szentháromság dogmáját azon dogmák közé sorolta, melyek „justa auctoritate, certoque fundamento destituta sunt (Inst. §. 93.)“ Wernicke is a legújabb időben úgy ítél, hogy „a keresztyénség legkimagaslóbb dogmája a Szentháromság tudománya, és ez magát túlte (Religion des Gewissens als Zukunftideal. Berlin 1880.)“ — Hegel állítja ugyan, hogy az isten Atya, Fiu és Szentlélek: de felfogása lényegileg különbözik az egyház Szentháromság tudományától. Mert az Atya, szerinte, az abszolút a lét elvont elemeiben, a Fiu az abszolút a világnak természeti és szellemi életére különültségében, Szentlélek az abszolút a maga egységébe visszatérésében, az örök, de élő és a világban jelenlevő szellem (Encyclop. §. 569; Religionsphilos. II. 230 lap.) Azok a theologok is, akik megtartani

óhajtják a Szentháromság tudományát, annyira eltértek az egyház Szentháromság tudományától, hogy felfogásukról helyesnek tartható Rothe ezen ítélete: „az egyház Szentháromság tudománya egészen más, mint a keresztyén speculatio azt felfogta (Theol. Ethik 1, 77 lap.)“

Annak el nem ismerésével, hogy az isten magát kijelentheti, az egyház azon tudományát sem ismeri el az ész, hogy az isten magát a Jézus Krisztusban teljesen és tökéletesen kijelentette, s hogy ezért a Jézus Krisztus a testté lett Lógós, az isten Fia. Személyéről azért ezt a tant állította fel: a Jézus az a legbölcsebb, nemes tulajdonainál fogva a legkitünőbb a többi jeles emberek között, akit az isteni gondviselés arra rendelt, hogy az emberiséget az igazság tisztább ismeretére vezesse, és a világot bölcsesség és erény által boldogítsa (Róhr.); vagy mint Strauss mondja: Jézus egy csemete az istenileg megajándékozott emberiségből, az emberiség Géniusának legnagyobb terméke, és az ő vallása természeti szellemi erejének terméke; vagy akik róla többet tartanak, annak az embernek állítják, akiben az isteni és emberinek egysége tudatra jött.

Igen jeles embernek, de mégis csupán embernek tartván az érettségre jutott emberi ész a Jézus Krisztust, az egyháznak azon tudománya helyett, hogy élete és halálával az emberiséget megváltotta, a bűntől és annak büntetése a halál és kárhozattól megszabadította, azt a tant gondolta ki, hogy a Jézus Krisztus az által megváltója az emberiségnek, hogy tudománya, példája és az igazságérti nemes önfeláldozása által felindította az emberiséget az erkölcsi megjobbulásra, s ez által az istenneli kibékülésre (Hutterus rediv. 254 lap.) A Jézus Krisztus halála ezért nem engesztelő áldozat a bűnért, mint ezt a szentírás tanítja (1 Ján. 2: 2; Rom. 5: 8; Kol. 1: 14), hanem vagy vértanui halál, vagy az isten azon ígéretének bizonyossága, hogy a szent és kegyes élet feltétele alatt kész az ember bűneit megbocsátani, vagy szükséges lépcsője a dicsőségbe átmenetelének, vagy pedig alkalmazkodás az ó-szövetség áldozati fogalmához.

Embernek, bár igen jeles embernek nyilvánítván az érettségre jutott emberi ész a Jézus Krisztust, el nem fogadja egyháznak azt a tudományát, hogy „a Jézus Krisztus az ő igaz testével, melyben megfeszítettetett és meghalt, halottaiból feltámadott és nem más testet támasztott fel az eltemetett helyett, sem lelket nem vett fel a test helyett, hanem megtartotta a testnek igaz voltát (Helv. hitv. Cap. XI. §. 8.)“ Helyette azt a nézetet hozta létre, hogy a Jézus Krisztus feltámadása, vagy a vereségek miatt lett ájulásból felébredés, vagy pedig szellemi feltámadás. E nézetével tagadja az ész, hogy a Jézus Krisztus a mennybe ment, az Atyának jobbjára ült és hogy a Szentlelket elküldötte, s a keresztyénséget egy nagy hazugságnak nyilvánítja.

Azt a tudományát sem fogadja el az egyháznak az ész, hogy az emberi természet Ádámban megromlott, és hogy az emberiség bűnös. „A keresztyénség — mondja Bretschneider — az eredendő bűnről és az ember természeti romlottságáról semmit sem tud, csak azt ismeri ez el, hogy az ember érzéki természetének előbb felébredése miatt nem az erkölcsiséggel, hanem a bűnnel kezdi életét, és hogy ezért az erkölcsiségre neveltetnie kell, s ez a bölcs teremőnek ős intézkedése (Dogm. 423 lap.)“ A felvilágosodás emberei ki is törölték rendszerükből az eredendő bűnt, s ha Kant elismeri is, hogy van az emberben valami tösgyökeres (radicalis) ros:

de eredendő bűnnek azt nem tartja. Az a tudománya ezért az egyháznak, hogy az istennek kell köszönni, ha az ember a jót megismeri s abban előbb megy, elesett és az isteni kegyelemről s arról, hogy mi mindnyájan a Szentlélek templomai vagyunk (1 Kor. 6: 19) az ész tudni többé nem akar. Az ember maga isten nélkül képes és elégséges mindenjóra.

Kiss János
hittanár.

(Folyt. köv.)

Az egyetemes anyaszentegyházról s annak egyedüli fejről.

— A II. helvét hitvallás XVII. cikkelye. —

Mivel Isten az embereket eleitől fogva üdvözíteni és az igazság megismerésére vezérelni akarta: ebből szükségképpen következik, miszerint mindig volt, van is és világ végéig fenn fog állani az anyaszentegyház, vagyis a hívőknek e világból elhivatott és egybegyűjtött gyülekezete, azaz szenteknek egysége; a kik az igaz Istent az idvezítő Krisztusban, az ige és szentlélek által valósággal megismerik és igazán tisztelik, azonkívül a Krisztus által ingyen ajándékozott minden javakban hit által részesülnek. Ezeket az apostol így nevezi: „szentek polgártársai, Istennek cselédei.“ A hívők e földön azért neveztetnek szenteknek, mivel Isten fiának vére által vannak megszentelve. Rájok vonatkozólag értendő az apostoli hitvallás e tétele: „Hiszem az egyetemes keresztyén anyaszentegyházat, a szenteknek egységét.“

És mivel egyedül csak egy Isten van; Isten és emberek közt egy a közbenjáró: Jézus a Messiás; mivel az egész nyájnak egy pásztora, e testnek egy feje van; végezetre, mivel egy a lélek, egy az üdv, egy a hit, egy a testamentom vagyis szövetség: mindezekből szükségképpen következik, hogy csakis egy anyaszentegyház létezik; melyet azért hívunk „egyetemes“-nek, mivel egyetemlegesen el van terjedve az egész világon és minden időkre kiterjed és sem helyhez, sem időhöz kötve nincs. Kárhoztatjuk tehát a donatistákat, kik az egyházat Áfrikának tudom is én mely szegleteibe szoritották. Nem helyeseljük a római papság álláspontját sem, a mely a római egyházat tartja egyedül „egyetemes“-nek.

Különben az anyaszentegyház különböző részekre vagy alakzatokra oszlik, de nem azért, mintha önmagában elkülönítve vagy szétszaggatva volna: hanem inkább tagjainak különféleségére való tekintetből. Némelyek ugyanis a küzdő, mások a győzedelmeskedő egyházhoz tartoznak. Amaz küzd még e földön és harcol a testiséggel, világgal s annak fejedelmével a sátánnal, a bűnnel és halállal. Emez pedig, elnyervén már a pályabért, diadalmaskodik az égben mind a felett, mit legyőzött és örvendez az Ur előtt. Mindemellett közöttök egységes összeköttetés van.

Az e földön küzdő anyaszentegyházban, eleitől fogva számos külön egyház létezett, melyek azonban mindannyian az egyetemes anyaszentegyház egységéhez számítatnak. Ennek ugyanis más szervezete volt a törvény előtt az ősapák idejében; ismét más Mózes korában a törvény alatt, valamint más szervezetet nyert Krisztustól az evangéliom

által. Átalában két népet számitanak az anyaszentegyházhoz tartozók gyanánt, egymint: az izráelitákat és pogányokat, vagyis azokat, kik zsidókból és pogányokból gyelekeztek össze. Épen így két, tudniillik ő és új szövetségről lehet szó. Mindezen népekre nézve azonban csakis egy közösség volt és van; egy az ő üdvök az egy Messiásban, a kiből — mint egy testnek tagjai — egy fő alatt egyesülnek mindnyájan; ugyanazon hitben, ugyanazon lelki eledelben és italban részesülvén. Mindamellét beismerjük, hogy a megígért és elküldetett Messiasra vonatkozólag, különböző időkben különböző hitvallások (symbolumok) léteztek és hogy a ceremóniák eltöröltetése után, tisztább világosság fénylik előttünk s dusabb lelki ajándékokat és teljesebb szabadságot nyertünk.

Isten amaz anyaszentegyháza nevezetetik „az élő Isten házának, mely élő és lelki kövekből épült“ és mozdulatlan kősziklán alapított, azon alapon, melyen kívül mást nem lehet vetni, minélfogva igazság oszlopának és erősségének is hivatik. Míg az anyaszentegyház ama kősziklán, a Krisztuson és a próféták s apostolok alapján megmarad: addig nem téved. Nem lehet azonban csodálkozni a felett, hogy téved, valahányszor eltávozik attól, a ki egyedül igazság. Az anyaszentegyház szűznek és Krisztus jegyesének, és pedig egyedüli és szeretett jegyesének is nevezetetik. Az apostol így szól: „Eljegyeztelek titeket egy férfinak, hogy tiszta szűzet állítsak a Krisztus elé.“ Az anyaszentegyház juhnyájának is nevezetetik, az egy pásztor Krisztus alatt és pedig Ezékielnél a 34. és Jánosnál a 10. részben. Végezetre nevezetetik Krisztus testének, mivel a hívők Krisztusnak élő tagjai: Krisztus levén a fő.

A főnek kiváló fontossága van a testen. Belőle árad élet a testbe, szelleme igazgatja az összes részeket, belőle jó növekedés és gyarapodás. Egy testhez csak is egy fő illik. Ennélfogva nem lehet más feje az anyaszentegyháznak, mint Krisztus. Mert miként az anyaszentegyház lelki test: úgy szükségképen hozzáálló, tudniillik lelki fővel kell birnia. És más lélek által nem kormányoztathatik, mint Krisztus lelke által. Pál apostol is azt mondja: „Ő az anyaszentegyház testének feje, ki a kezdet és a halottak közül első szülött, hogy mindenek közt ő legyen fő.“ Ugyanó mondja: „A Krisztus feje az anyaszentegyháznak és ugyanó megtartója a testnek.“ Viszont: „A Krisztus az anyaszentegyház feje, mely az ő teste és teljessége annak, a ki mindeneket betölt mindennel.“ És „mindenestől fogva nevedjünk abban, a ki fő, tudniillik a Krisztusban, kiből az egész test, szép renddel egybeszerkesztvén, növekedést vesz.“ Nem helyeseljük ennélfogva, a mit a római papság tanít, a mely saját római püspökét, a földön küzdő anyaszentegyház egyetemes pásztorává és legfőbb fejévé, sőt mi több: Krisztus valóságos helyettesítőjévé teszi, a ki, mint ők mondják, teljhatalommal és legfőbb uralommal bír. Mert mi azt tanítjuk, hogy Krisztus az Ur, ő a fő pap az Atya Isten előtt és ő egyedüli egyetemes pásztor marad és az anyaszentegyházban az összes papi és pásztori tisztet mind e világ végezetéig ő teljesíti és ez okból nincs szüksége helyettesre, a milyenre csakis távollevőnek van szüksége. Krisztus azonban jelen van az anyaszentegyházban s annak életadó feje. Apostolainak és azok utódainak igen szigoruan meg is tiltotta az egyházban való elsőbbséget és uralmat. Mindazokat tehát, a kik e tiszta igazságnak ellenmondanak

és ellenszegülnek és Krisztus anyaszentegyházába ellenkező kormányzatot visznek be: ugyan kicsoda ne látná be, hogy azok közé kell számitani, a kikről Krisztus apostolai, Péter (II. Pét. 2.) és Pál (Csel. 20, 29. II. Kor. 11. II. Thess. 2.) jövendölnek.

Mindamellét a római főség elvetése által, semmiféle rendtelenséget vagy zavart nem viszünk be Krisztus anyaszentegyházába; mert azt tanítjuk, hogy az egyháznak az apostoloktól eredő kormányzása elegendő minékünk az egyház jó rendben tartására, annál inkább, mert az egyház kezdetben, midőn még ilyes római főség nélkül volt — kiről most azt mondják, hogy az egyházat rendben tartja — egyáltalában nem volt rendetlen és szabálynélküli. A római fő megörzi ugyan uralmát és az egyházba bevitt romlottságot, de koronként meg is akadályozza, utját állja és minden erejéből meghiusítja az egyház jogos reformálását.*)

Erdős József.

(Vége köv.)

Egy apprehensiós „torzszülött.“

(Folyt. és vége.)

E ponton utaink ketté válnak s ez okból kevés a mondani valóm. Időközben ugyan a tárgy és kérdés szélesbédett, amennyiben Mitrovics tanár ur a B. F. feleletére írott válaszában „Az „új orthodoxia“ régi zürzavarai“ czim alatt tovább folytatja a vitát. . . E cikk azonban bádjadtt, szintelen . . . nagyon meglátszanak rajta az erőltetett mesterkéltség, a hajánál fogva elővonszolt okoskodások nyomai, kevés benne a megjegyzésre méltó, — szükségtelen, ok nélkül való dolog gyanánt tartom bárkinek is hosszabban foglalkozni azzal, avagy épen védekezni keresve-keresett állításai ellen. Lássuk azért s tegyük meg rá észrevételünket csak úgy in nuce — dióhéjban.

Két első közleményében, lapjának 3-ik és 4-ik számában kivonatozza s ösmerteti olvasóival a szerkesztő tanár ur egész terjedelmesen B. F.-nek a „Debr. prot. lap“ 1. 2. számában megjelent védekezését, érdekesen illustrál itt-ott, sőt egy pár közönséges viczczet is megenged tisztársával szemben magának . . . Soráiból látszik némiméü engedékenység is: új orthodoxiánkat nem czimezi többé torzszülöttnek, csak zürzavarnak, — itt már az orthodoxia sem „szigoruan“ ragaszkodik a symbolikus könyvek tanaihoz, mint első ízben, — majd nagy meglegedésünkre ujabban bizonyítja, „hogy a tan és élet egymásból folyó követelménye, no meg az evangyéliomszerűség alapelve az orthodoxiának is“ és így ismételen beösméri, hogy a mi „új“ orthodoxiánkban, mely a hit-életnél, tehát a régi alapelnél egyebet nem sürget, semmi új nincsen, nem is lehetvén, miután nem akar más lenni ma sem, mint a mi volt a magyar ref. orthodoxia „elvíleg“ kezdetben: józan, szabad-elvű, folyton fejlődő theologiai irány. Bámulnunk kell mindazáltal, hogy álláspontunk a tanár ur előtt továbbra is fogalmi képtelenség s zürzavar marad s eldöntés végett fel is teszi a nagyfontosságú kérdést: „Van-e jogosultsága vagy nincs a megélhetésre az új orthodoxiának?“

*) Erdős József lelkész czélba vette a 2-dik helvéthitvallástételt átdolgozott hű fordításban — még ez évfolyamán kiadni. Ezen dolgozatából nu tatványulközöljük e részletet.

E kérdés tanulmányozására aztán szakít a tanár ur egy egész hetet magának s lapja 6-ik számában tovább elmélkedik s jellemző vonásokban beszél az új orthodoxyáról szörnyű dolgokat. Először megütközik a B. F. által egyszerű másszor használt hétféle elnevezésen — mintha bizony a sárospataki, liberalis, modern, újabban szabadelvű — helyesebben talán szabados, még nem tudom még miféle elvű theológiának nem volna a közhasználatban épenséggel ugyanannyi neve?!... Majd azt mondja, hogy „ezen theologiai árnyékiránynak nincsenek tulajdonképen gondolatai és tárgyai sem“, vagyis a mit ez proponal: „a krisztusi hitélet“ Mitrovics ur szemében nem tárgy, hanem egy nagy semmi; s végre átlapozza Neander „Jézus életét“, reá keres a nagy férfura a kedvelt Schwarzból is; felnyitja Tóth Ferencz és Székács életrajzát, kikről B. F. több másokkal egyetemben mint az újabb irányzat mozgatóiról a ker. élet előharczosairól említett cikkében megemlékezik s midőn ezen férfiakról ollózott jegyzések alapján a „gyakorlati theol. tanár“ tévedést, erőszakoskodást, béna történelmi érzéket (!) akar konstatálni „az egyetemes és magyar prot. egyháztörténelem tudós tanárával“ és orthodoxyájával szemben: ugyanakkor megmutogatja azt, hogy a különben igen nagy hatású Neander, „kinek egész élete és működése nyílt, élő bizonyosság volt az Ur J. Krisztusról“ (Uhlhorn) a ker. élet sürgetésében a csodákkal szemben nem foglalt egész határozott álláspontot, mennyiben azok egy részét történelmi ténynek nem tartotta; — a két utóbbi férfuról Tóth F. és Székácsról pedig megerősíti, hogy ezek valóban igen classicus műveltségű, józan meggyőződésű, bátor, szókimondó tudós papok, bölcsészek valának, mely dolgokkal B. F.-nek — mint látni való — ellene épen semmit sem mond, még kevésbé bizonyít.

Mit fog ellenvetésül (!) felhozni a többi szóba vett jeleseiről egyházunknak s mondani még erről a mi orthodoxyánkról Mitrovics tanár ur, egész bizonyosan nem tudom, mert az utolsó közlemény, cikkének a vége e sorok íráskor még nincs kezeim közt; a végső szörnyű sentenciát azonban csak úgy tudom, mintha már olvastam volna, hallom a tiltakozó igéket: „annak a theologiai irányzatnak azzal a névvel — horrendum dictu — nincs joga közöttünk“!... quod erat demonstrandum s e felől egészen bizonyosságban levén, nem is vártam be a Sárosp. lapok 7-ik számát.

A tanár ur — ha megértett minket — jogosan tiltakozik, és mi megadjuk magunkat — övé a győzelem! Nincs, ne legyen jogunk orthodox nevünk mellé felvenni s használni az „új“ szót. — Ezért azonban teljesen felesleges és szükségtelen volt Mitrovics tanár urnak azt a fáradságot tenni, a mivel reá nézve újabb cikkének az elkészítése járt.

Feledni látszom különben, hogy a tanár ur lapszerkesztő... — Balogh F. letette az „új“ szót — a békesség kedvéért ezelőtt 6 héttel; január 10-ki cikkében ezeket mondja: „Nomen non coronat. Én elfogadom a magában álló „orthodox“ nevet is, csak különbség tétessék az engesztelhetetlen merev orthodoxyia és az evangéliomelvű orthodoxyia közt“, ezzel megmutatta azt, hogy az „új“ szót egészen lényegtelennek tartja s ha ezért támadtatott meg, megadta minden erőszakolás nélkül magát — a mikor aztán lovagias emberek közt tovább harcolni tudtommal nem szokás. Mi csodálatos mégis, hogy Mitrovics tanár ur tovább folytatja a harcot, vagdalózik az „új“ orthodoxyia ellen egész pas-

sióval 4 számon keresztül. pedig a B. F. visszavonulásáról határozott tudomással bir, sőt mint a 6-dik számban naivul megjegyzi, még tetszik is neki az.

Ki volna azért továbbra is olyan együgyű, hogy a mint a példabeszéd mondja, át ne látna a szitán?! Ne játszunk szembekötődöt, tessék letenni az álarcot; jól tudjuk, — mint már fentebb is mondtam — hogy az egész támadás a régi tisztos megbámult orthodoxyia ellen irányul és pedig csupán azért, mert ez nem olyan elsáncolt, bemohosodott, hozzáférhetetlen, mozdulatlan mumia-lak többé, mint odaát szeretnék, hanem megújított épület, melynek belsejében élet és mozgás vagyon, sorompói felhúzóvák. Ne tessék kerülgetni a dolgot, tegyük fel nyíltan a czélzott kérdést: A z orthodoxyia vagy modern theológiának van-e joga existálni s megélhetési képessége közöttünk?!...

Ez azonban széleskörű kérdés, a mely talán az évek folyamán eléggé is megvitattatott nálunk s hosszabbban feszegetni felesleges. Most legyen szabad mindössze is orthodox irányzatunknak három százados multjára hivatkoznom, mely idő alatt félreértette bár, a mostoha bánásmód, egyoldalú felfogás mellett is folyton élt, lelkeket fentartott s ma már összeforrt a magyar prot. embernek szívével lelkével s lett annak elvitázhatlan öröksége, melyet csak erőszakkal dobhat el magától. Ezzel szemben viszont hadd nyissam fel a „Tájékozás az újabb theologia körében“ cz. művet, melynek előszavában ezek mondatnak: „Két évtized előtt az újabb theologiai irányok és ezek vezérférfiai még névről sem voltak ismeretesek sem irodalmunkban, sem a nagyobb olvasó közönség előtt“... Ezt nem orthodox emberek mondják s azt hiszem elég kemény ítélet a modern theologia s annak örökösödési jussa ellen. mely iránynak tehát 1860 előtt nálunk, plane meg Patakon — egy Somosy Jánosnak a tanszékén hire hamva sem volt és a mely irány ezek szerint ma még idegen és jövevény a mi körünkben.

Életképességök felett majd dönt a jövő. Ez a mi orthodoxyiánk az alatt a 300 év alatt minden merevsége és élettensége mellett is életerősnek, életképesnek bizonyult. Most elérkezett reá nézve hosszabb serkenés után merev álmából a fölébredés s az új aerat látjuk nyiladozni körülünk mindenütt és erősen hiszem, hogy nem fogja elseperni az idő s szilárdul áll a századok viharában továbbra is, — hogy a jövő a miénk, azé a theológiáé, mely határozott positiv programmal, nem „gondolat“, nem „tárgy“ nélkül lép a cselekvés terére, melynek „principiuma a személyes hit, basisa az írás szerint való evangéliom, középpontja a történelmi Krisztus, támasza a felvilágosított lelkiösmeret, jelszava a valódi haladás, czélja a hívő egyház, koronája a keresztyén élet.“ Mi lesz sorsa a modern theológiának, azt is megmutatja az idő. Rövid itt időzése alatt, multjában nem sok a biztosíték a jövőre; mit nagy zajjal összedobolt, csakhamar összeomolt. Az a „sok vallás, sok moral, s a lehető legkevesebb dogmatika“ féle elv majd megállásuk mire vezet. Az, hogy az életkeresztyénséget sürgeti, érdemül csak akkor tulajdoníthatnák, ha egyidejűleg nem vagdalná el a keresztyénség életerét; ha azt a hiányt, melyre mutat és a melyet kétségkívül érez, megvalósítani is tudná, — ezt azonban nem ő hanem a hívő theologia van hivatva s leendő képes folytonos fejlődés mellett betölteni. Hi-

szen hogy ezt tehesse, „keresztén“ theologia tartoznék lenni legalább is; bármennyire becsüljük azonban a vezérférfiak vallásos érzelmét s erkölcsi komolyságát, kereszténynek nevezni theológiájukat én részemről nem tudom . . . . Tamaszt éhséget is, de nem tud kenyeret adni az éhezőnek; nem elégíti ki a kedélyt; kétségek általgyötri az öntudatot . . . .

De legyen elég — régi ösmert dolgok ezek. — Én hiszem, hogy eljő az idő, mikor a magyar ref. egyház észreveszi magát, megrázkódik s kidobja magából a mi nem belevaló; a mikor majd beteljesedik Mitrovics urnak a mi fejünkre olvasott próféciája s a modern theologia mint külföldi másolás megérendi végzetét. Ez még azonban messze lehet, — addig haladjunk s munkálkodjunk a magunk körében csendesen egymás mellett. Itt és ebben tessék győzni, nem pedig nagy hanggal és nagy képpel dorongolni bennünket. Hic Rhodus, hic salta! Végtelen kívánatos dolognak tartanám azonban, ha nem ölnék ki Patakon a hittanhallgatók szívéből a krisztusi hitet, de sőt ápolnák, fejlesztenék azt s tettel czáfolnának meg bennünket. Ugylátszik, hogy a pataki nevelési rendszer másoknak sem igen tetszik s ugyanam porolgtatják a pataki theologus ifjakat Budapesten, és méltán, mert bármily szép és elismerésre méltó eszme is az a „theologus bál“ meg az abból befolyó 4—500 frt tiszta jövedelem: százszor ennyit érne mi előttünk, ha a pataki theol. ifjak nem tartanak „émelygős kegyeskedés“-nek, meg nem tudom minek az imádkozást, meg a vasárnapi iskolát, hanem örömmel hozzá látnának a belmissiónak ezen lehető legegyszerűbb ágához s tanulva és tanítva tennének ők is valamit. Az iskolától meg kell válni elébb-utóbb s falura kerül — ide hozzánk az ifjuság nagy része.

A tánczrendezői képesség itt csakhamar kárba megy s milyen jó, hogyha hoz magával az ifju valami olyat, a mi megmarad; igen mert ha tenni, papi nevére érdemes lenni akar: ahhoz kell okvetlen, ha csak egy parányi is abból a krisztusi hitből, különben elcsenevész, a világ szolgálatába szegődik, nem lesz belőle semmi ecclesiástól együtt — és e hitet, ez erőt meg kell szereznie, ha másképen nem, az újjászületés nehéz kínainak árán is . . . Emlékezzenek Andrásira és Nagy Elekre s bizony mondom, hogy okosabban fogja tenni Mitrovics tanár ur, ha nem az orthodoxia ösfalait döngeti nagy hiába, hanem arra ügyel, hogy ne jöjjön a csak most említett két tanítványhoz még egy — a harmadik.

Kiss Bertalan,
keéri lelkész.

Kiadtuk lapunk régi munkatársának ezen cikkét, ha bár a világitást és kiszinezést, melyet általa követett theologiai iskola és irányzattal ellenkező nézetűek jellemzésére használ, tul sötéteknek találjuk és ítéletét több ponton elfogultnak tartjuk.

Szerkesztő.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű Szerkesztő Ur!

. . . . A most ujlag hetilappá alakult Debr. Prot. Lapban igen derék, praktikus s tapasztalatból merített közlemények jelentek meg Gulyás Lajos, Madarász Imre, Nagy Imre lelkésztársak tollából.

Gulyás barátom közli a n.-bányai ev. ref. egyház választott lelkészének szép beszédét, melyben egyházi töke-alap létesítésére buzdítja egyháza tagjait.

Hogy mennyire szükséges minden egyházban egy ily töke-alap, — nincs, a ki át ne látná.

Létesítsék minden egyházban takarékmagtár, mely hü kezelés mellett hamar terem alaptőkét. Vagy buzdítsák a nép — hol erre kedvező alkalom kínálkozik — közös szolgálmány, közös munkatételre; ez uton sok helyütt lett már megalapítva az egyház jövője.

Nagy Imre ugrai lelkésztársamat — noha egy egyházmegyében szolgálunk — nem ismerem. De képzettségre s tiszta lelkületre mutató irályáért s munkásságáért becsülöm, szeretem. Indítványai — hogy t. i. minden egyházban állítsák fel egy olyas alap, melyből a domestikai kötelezett, de be nem vehető tartozások kiegyenlítettessenek — helyeslem. S hogy ezen általam helyesléssel fogadott indítvány ne legyen kiáltó szó a pusztában, ezennel nyilvánosságra hozom, hogy az általam apró adományokból megtakarított s kezelt 60 forintot — az egyháztanács jóváhagyásával — „Domestikai tartalékalaptökéül“ tettem le.

Madarász Imre barátomnak a Domestika tárgyában irt közleménye is tapasztalatból merített sok igazságot tartalmaz. Szerintem is hátrányára van e szent ügynek, hogy a domestikális költségek mikép s miből előteremtésére nincs szabad kéz adva az egyházközségeknél, s hogy a kivetési kulcs nem egészen határozott. De legfőbb hiba az, hogy a hivek minden három évben újra felhivandók bevallás végett, mert ez kétségtelenül újabb nyugtalanságot szül! Kívánatos volna, hogy legalább tíz évre állapíttatnék meg kinek-kinek évi járuléka, mert én is attól tartok, hogy az újból felhívásra újabb nyugtalanság fog történni és hogy az előbb felajánlott összegnek talán csak fele fog majd újból felajánlatni.

No de ne fessük előre falra az ördögöt; reméljük a jobbat! . . . .

Vadász, 1885. febr. 5.

Hajdu Elek,
ev. ref. lelkész.

Adalékok a tiszántuli ev. reformált egyházkerület történetéhez.

IV.

Egyházkerületi gyűlés 1754. ápril 23—24.

Jelenvoltak a kunsági, érmelléki, békési, debreczeni, bihari, szilágyi (sylvaniensis) és beregi esperesek, Dobozy Mihály főcurátor, Lónyai László, Domokos Márton debreczeni főbíró, a debreczeni egyház lelkészei, gondnokai és a professorok.

Egyházkerületi főjegyzővé Vecsei János debreczeni esperes és debreczeni egyház első lelkésze választatik; 10 tractusból jöttek be a szavazatok; a jelenvolt világi urak is szavaztak; hivatalába beigtatattik, minden esperessel kezét fog és az esküt leteszi.

Zoványi superintendens helyettesül nevezi ki és felhatalmazza Vecsei Jánost, de az apellált pereket magához kívánja küldetni. A világiak tényező részvéte a gyűlésen kimondatik.

A superintendentialis gyűlések ezentul superintendentialis deputatióknak neveztesse; a debreczeni consistorium czimzéstől egészen tartózkodni kell.

Minden évben legalább egyszer augusztusi vásárkor gyűlés tartassék, az esperesek pontosan bejőjenek, ha nem jöhetnének, erről a gen. notariust eleve tudósítsák.

Ónodi B. József bünbánat után reversalis mellett visszavéttetik.

Domokos Márton pénztári számadása vizsgáltságok meg.

Agentialis pénzről minden esperes évenként pontosan számot adjon.

Tanárok folyamodványa fizetésök ügyében, hogy t. i. felső letiltás következtében, a várostól többé nem vehetik. 307—310. l.

Deputatio Superintendentialis 1754. aug. 13.

Jelenvannak: Báji Patay Sámuel, Lónyai László, Domokos Márton, a debreczeni egyház curátorai Szeremley Sámuel és Szilágyi Mihály, Vecsei János gen. not. mint praeses, Kőrösi Márton kunsági, Jeremiás István szatmári, Szőlősi István szabolcsi, Füredi Mihály békési, Katona Mihály máramarosi, Kolosvári István nagybányai esperesek, a debreczeni egyházmegye assessorai, debreczeni lelkészek és professorok.

Esperesek hivataluk kora szerint üljenek a tanácskozási asztalnál.

Zoványi superintendens levélben menti magát, hogy a gyűlésre be nem jöhet.

Alamizsnálkodásra felhívása a gyülekezetnek következő formula szerint történjék minden egyházban: „Ez Hazában sok inségeket és háborgattatást szenvedő Reformáta valláson lévő gyülekezeteknek felsegéllésekre, és azoknak ügyeknek forgatására szükséges alamizsnálkodásra kitétetett a közönséges pecsétes persely, hogy a ki közzületek ezen Istenes és Sz. végre valamit elszánt, abba belé vethesse. Emlékezetek meg azért édes Idvezitőnknek ama mondásáról: Mikor te alamizsnát osztogatsz, ne tudja a te balkezed a mit cselekszik jobbkezed. Az isten a ki a ti alamizsnálkodástokat látja titkon, megfizeti néktek nyilván.“

Tunyogi József a tiszánineni egyházkerületben hivatalából letett lelkész, neje meggyilkolásának szándékával vádoltatott s Zemplén megye által halálra ítéltetett, de bizonyítványok elégtelensége miatt fel-

mentetett, most Zoványi superintendens pártfogása mellett Bélzerindre betolakodott, de a gyűlés folyvást eltiltja őt a lelkészségtől.

Szatmár-Németi. Egy kir. parancs 1754. jul. 8-ról eltörli az egyik lelkészi hivatalt Szatmáron, mint szinte a professori hivatalt s a togatus diákokat, az iskolát grammatikára szoritja, mert a nép nem bírja. Ezt Fáji József némethii lelkész panasolja. Az ügy akkorra halasztassék, midőn a szatmári követek jelen lesznek.

Lelkészeket az esperesek sehova se fogadjanak be kellő bizonyítványok nélkül.

Debreczeni és sárospataki főiskolák számára gyűlt segélyt némely esperesek nem szolgáltatják be egészen, mások nem egyenlően osztják meg. Enyedi Nagy Mihály érmelléki esperes ellen ez ügyben egy másik, a bihari esperes Kápolnási Mihály tartson vizsgálatot.

A székelyhidi egyház sérelmei is intéztessenek el ezen Deputatio által.

Házások esketésénél, különösen a gyanusoknál és idegeneknél a kánonok szigoruan megtartandók.

Ugocsa megyében az esperes betiltatott a vizitálástól, több lelkészt büntetni akarnak (partim ob excursum in ecclesiam Pastore viduatam, partim ob festorum decretalium non observationem) a decretalis ünnepek meg nem tartása miatt. A Bécsbe menő szatmári követek Komáromi Sámuel, Szatmári Sámuel, Szinfalvi András igyekezzenek orvosolni ezen sérelmet is.

Szabolcsi esperes a közszükségekre gyűlt pénzből kölcsön adott némely szegény lelkészeknek körülbelől 46 frtot. Hajtsa be szigoruan minélelőbb.

Szatmári követek előadják, hogy Melcer kir. biztos nem igazat beszélt, midőn a népről azt mondja, hogy az nem bírja a terhet. Istantiájuk felolvastatik s számukra uti költségül 200 frt utalványoztatik az egyh. ker. pénztárból. 310—215. l.

Deputatio superintendentialis 1754. okt. 9.

Jelenvannak: Vecsei János gen. not., Herczeg Szőlősi István szabolcsi, Kápolnási Mihály bihari, Marosi Izrael érmelléki esperesek, debreczeni lelkészek és professorok. A világi tagok ily czimzéssel vannak jelölve: ex parte incltyi patronatus; főgondnok Pogány Ádám, Domokos Márton főbíró, az egyház curátorai.

Enyedi Nagy Mihály volt érmelléki esperes és székelyhidi lelkész özvegye térítse meg az agent. pénzből a mit férje a debreczeni és pataki főiskolák számára be nem szolgáltatott.

Garnai Mihály körtvélyesi lakost a közép-szolnoki tractus méltatlanul excommunicálván — felmentetik. Harsányi István esperes s Gönczy András körtvélyesi lelkész pedig, mint a vexa főokozói számadásra megidéztenek.

Lelkészképességi vizsga nyilvánosan tartassék itt a főiskolában az esperesek és assessorok jelenlétében. Az esperesek csak végszükség esetében exmittáljanak bárkit is. 315—316. l.

Superintendentialis deputatio 1755. jan. 15.

Jelenvoltak: a főjegyző, az érmelléki, bihari esperesek, a debreczeni egyház lelkészei és a professorok.

Garnai Mihály körtvélyesi lakos visszafogadtatván az egyházba, intetett, hogy a papok ellen többé ne emeljen vádat.

Szatmári egyház és iskola sorsa felett beszélgettek, de hogy mit, nincs említve.

Superintendentialis deputatio 1755. ápr. 23.

Jelenvannak: Dobozi Mihály főgondnok, Draveczky László colonell, Lónyai László, Vecsei János gen. not. Kőrösi Márton kunsági, Marosi Izrael érmelléki esperesek, debreczeni lelkészek és professorok.

Szentmiklósi Sámuel karczagi lelkész hivatalából letéttetik, mert a szentirással s helv. confessioval ellenkező eretnek és fanatikus véleményeket hirdetett a szószékből is. Igy pl. 30 éves korán tul csak a kegyelem rendkívüli hatására térhet meg az ember; az ó-szövetségi atyák nagyobb bűnökbe eshettek, mert ők még az ujjászületésben nem szilárdulhattak meg; az erőszakos halállal kimultak nem idvezülnek; a szegények azért szegények, mert nem félik az istent, az egyház tana az ember természeti állapotáról egészen téves, az egyházi tizedet a szegények számára fizetni kell.

Szatmári egyház és iskola ügyének előmozdítására az egyh. ker. pénztárból — cassa charitativa — 200 frt adatik. 317—318. l.

Tóth S.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Debreczeni főiskolai pénztári számadások (1881—1883. febr. 17-ig) megvizsgálását folyó hó 12-től—17-ig naponta tartott üléseiben végezte be a főiskolai gazdasági tanács. Örömmel constatálhatjuk, hogy általában a főiskola vagyona és a pénztárnál az egyes alapítványok állása körül, a mint azok 1883. febr. 17-én megállapítottak, mint a mely időig tartoztak számadással az elhunyt pénztárnok örökösei: legkisebb hiány sem volt; és így azon szárnyra kelt

hírek és gyanúsítások, mintha a pénztárkezelésénél valami hűtlenség forgott volna fen, csak légből kapottaknak és alaptalanoknak bizonyultak. 1883. febr. 17-én a debreczeni főiskola vagyoni állása a megállapított számadás szerint következő volt:

Jelzálogkölcson	590,378 frt 34 kr és 600 db.
cs. kir. arany.	
Pénziintézeti betétek	82,573 „ 17 „
Követelés más alapoknál	99,652 „ 61 „
Értékpapirokban	16,286 „ 50 „
Ingatlanokban	354,099 „ 01 „
Készpénzben	12,677 frt 71 kr.

Mindezen vagyon hiány nélkül kimutatott. Az ingatlanok értékében nincsenek befoglalva a főiskolai épületek, 4 tanári lak és két ház, melyek mint bérházak jövedelmeznek. Ezen vagyonon kívül vannak az évi járadékok Debreczen várostól, a debreczeni egyháztól és egyházmegyéktől, nemkülönben egyes egyházaktól is, melyeknek összege a 12,000 frtot meghaladja, sőt ha pontosan beszolgáltatnának, 13,893 frtra menne évi értékök, jelenleg mintegy 11 ezer frt van számításba véve a mult évben készített költség-előirányzatban.

Nagybányán f. hó 10-én ment végbe a törvényszerű egyházlátogatás Bencsik István esperes és Ujfalussy Sándor egyházmegyei gondnok urak elnöklete alatt, — nagy ünnepélyesség között, melyre alkalmat egyházmegyénkszeretve tisztelt elnökeinek megjelenése szolgáltatott. Ugyanitt bontattak fel az egyházmegyei két világi tanácsbíróra beadott szavazatok. Szendy Antal a nagybányai ref. egyház főgondnoka, e derék buzgó áldozatkész férfiú és Böszörményi Zsigmond aranyos-medgyesi vallásosságáról, ügybuzgóságáról szintén előnyösen ismert — földbirtokos választattak meg. Legyenek üdvözölve! — Végre ugyanitt ugyane napon történt a felső-bányai megürült lelkészi állomásra a kijelölés, kijelöltettek hivatali időrendben: Bodnár János kakszentmártoni, — Szabó Lőrincz apai, — Barkász Albert méhteleki, — Szikszai János lázarii lelkészek és Nagy Lajos makói segédlelkész.

Megjelent: A nagykárolyi Gróf Károlyi család oklevéltára. A család megbizásából kiadja Gróf Károlyi Tibor, sajtó alá rendezi Géresi Kálmán. Harmadik kötet. Oklevelek és levelezések 1491—1600. Budapest, 1885. Franklin társulat könyvnyomdája. I—XXIII. 633 lap. — E kötethez három színes és három phototypikus mű-melléklet van csatolva. — E kötet is méltán sorakozik két elődéhez, s a sajtó alá rendezést teljesítő tanár nagy szorgalmáról és alapos szakavatottságáról tanuskodik.

Nekrologot küldött be lapunkhoz a karczagi ev. ref. egyház tanári és tanítói testülete, melyben szomorodott szívvel jelenti Fogarasi Gábor igazgató tanárnak félévi sorvadozás után, életének 70-ik évében, f. hó 15-én d. é. 11 órakor történt gyászos kimultát. A boldogultnak hült tetei f. hó 17-én d. u. 3 órakor a ref. templomban tartott imádság után tétettek örök nyugalomra. Áldás és béke legyen a hü munkás, az elfáradt bajnok porai felett!

Felelős szerkesztő: Tóth Sámuel. Szerkesztőtársak: Csiky Lajos, Géresi Kálmán.